

**ПРИВАТНА УСТАНОВА
ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
«БЕЙТ-ХАНА»**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор ІУ ЗВО МГПІ «Бейт-Хана»

Ріма АРОНОВА

«11» березня 2025 року

ПРОГРАМА

**ПІДГОТОВКИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО
ІСПИТУ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ
053 ПСИХОЛОГІЯ / освітній рівень - бакалавр**

Укладачі:

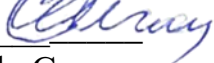
Перепелюк Т. Д., к. псих. н., доцент

Гмиріна О. І., к. псих. н.

Первий В. С., д. мед. н.

Осадченко І. І., д. пед. н., професор

Розглянуто та схвалено на засіданні
кафедри педагогіки та психології
Протокол № 07 від «10» березня 2025 р.

Завкафедрою
д. пед. н., проф. Сапожников С. В.

Дніпро-2025

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Відповідно до освітньої програми зі спеціальності 053 Психологія для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та навчального плану зі спеціальності формою державної атестації випускників обрано комплексний кваліфікаційний іспит.

Метою державної атестації є встановлення рівня відповідності досягнутих здобувачами вищої освіти програмних результатів навчання, набуття загальних і спеціальних (фахових, предметних) компетентностей. Відповідно до мети, до складу комплексного кваліфікаційного іспиту увійшли навчальні дисципліни: «Загальна психологія з практикумом», «Вікова психологія», «Педагогічна психологія», «Психодіагностика», «Диференціальна психологія», «Основи психокорекції», «Соціальна психологія», «Психологія спорту», «Основи психологічного консультування», «Основи патопсихології», «Вступ до спеціальності та професійна етика», «Етнопсихологія», «Психологія конфлікту».

З метою запобігання виникненню конфлікту інтересів, забезпечення надійності оцінювання, встановлення рівня володіння випускниками основними теоретичними положеннями педагогіки, психології та фахових методик, а також вмінням застосовувати теоретичні знання для вирішення завдань практичного спрямування обрана змішана форма проведення комплексного кваліфікаційного іспиту, а саме: тестування, відкрите питання та вирішення практичного завдання.

Структуру і комплексного іспиту визначено і ухвалено на засіданні кафедри педагогіки та психології і сформовано у вигляді екзаменаційних білетів. Кожен екзаменаційний білет складається з теоретичного питання, 12 тестових завдань та ситуаційної задачі (Додаток 1).

Складання підсумкової атестації проводиться на відкритому засіданні атестаційної комісії за участю не менш ніж половини її складу за обов'язкової присутності голови комісії.

Під час проходження державної атестації випускники повинні продемонструвати такі набуті програмні результати навчання:

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т. ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

ПР6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПР7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

ПР8. Презентувати результати власних досліджень усно/письмово для фахівців і нефахівців.

ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання (зокрема, щодо організації заходів раннього втручання).

ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.

ПР11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій (в т. ч. у роботі з особами, що отримали психологічні травми, зокрема внаслідок війни).

ПР12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР14. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

ПР 19. Здійснювати психологічну діяльність, зокрема під час вирішення конфліктів, психологічному консультуванні та психотерапевтичній роботі із представниками певного етносу.

ПР21. Вміти добирати і використовувати стандартизований діагностичний інструментарій, протоколи реагування, методики та втручання для подолання тривоги, стресу, зниження інтелектуальних здібностей та концентрації уваги, панічних атак громадян в умовах війни та постконфліктний період.

ПР22. Вміти добирати та застосовувати інструменти віддаленої роботи в умовах війни та постконфліктний період.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІАГНОСТИКИ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ

Атестаційна комісія створюється щорічно у складі голови та членів комісії для проведення підсумкової атестації – комплексного кваліфікаційного іспиту з фаху за спеціальністю 053 Психологія та діє протягом календарного року.

Головою атестаційної комісії призначається висококваліфікований фахівець виробництва з цієї ж спеціальності, науково-педагогічний працівник або науковець, який не працює в ПУ ЗВО МГП «Бейт-Хана».

До складу екзаменаційної комісії входять викладачі кафедри педагогіки та психології, а також провідні фахівці виробництва. Персональний склад атестаційної комісії затверджується ректором інституту не пізніше ніж за місяць до початку роботи комісії.

Робота атестаційної комісії проводиться у терміни, передбачені навчальними планами та графіком роботи комісії, що затверджується ректором інституту. Студенти, які не склали комплексний іспит з фаху, мають право на повторну атестацію в наступний термін роботи атестаційної комісії.

Регламент засідань атестаційної комісії встановлює Голова комісії.

Рішення атестаційної комісії про результати проведення підсумкової атестації з фаху приймається на закритому засіданні відкритим голосуванням простою більшістю голосів членів комісії, які брали участь у засіданні. Голос Голови атестаційної комісії є вирішальним при однаковій кількості голосів інших членів комісії.

На засіданні атестаційної комісії ведеться протокол у якому зазначається:

- прізвище, ім'я, по батькові студентів із зазначенням номеру екзаменаційного білету;
- оцінки за кожне теоретичне питання відповідного екзаменаційного білету;
- додаткові запитання до випускника з боку членів та голови атестаційної комісії;
- окремі висновки членів атестаційної комісії;

- оцінка за 100-бальною шкалою та за шкалою ECTS;
- рішення атестаційної комісії про присвоєння кваліфікації.

Протоколи підписують голова та члени атестаційної комісії, які брали участь у засіданні. Книга протоколів зберігається у справах інституту.

Результати співбесіди, виконання практичного завдання та тестових завдань визначаються оцінками за національною шкалою та за шкалою ECTS та оголошуються того ж дня після оформлення протоколів засідання атестаційної комісії.

За підсумками роботи атестаційної комісії Голова складає звіт, який затверджується на її заключному засіданні. У звіті відображається рівень підготовки бакалаврів за спеціальністю 053 Психологія, якісні показники результатів, уміння випускників застосовувати знання при вирішенні виробничих проблемних ситуацій, недоліки в підготовці, рекомендації щодо вдосконалення освітнього процесу. Питання про підсумки роботи атестаційної комісії та розроблені відповідні заходи обговорюються на засіданнях випускаючої кафедри.

ВИМОГИ ДО ВІДПОВІДЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

При підготовці відповідей на теоретичні та практичні питання здобувач освіти має виявити знання щодо:

- визначення базових термінів та понять з питання, що міститься в екзаменаційному білеті;
- знання з дисциплін професійної діяльності, включаючи певні знання сучасних досягнень, критичне осмислення основних теорій, принципів, методів і понять.
- методологію і методи дослідження в сучасній психології.

Програма атестації складається з 13 дисциплін за переліком програми підготовки бакалаврів, зв'язаних між собою змістовими складовими та формою відповідей, які дозволяють системно визначити рівень знань студента: «Загальна психологія з практикумом», «Вікова психологія», «Педагогічна психологія», «Психодіагностика», «Диференційна психологія», «Основи психокорекції», «Соціальна психологія», «Психологія спорту», «Основи психологічного консультування», «Основи патопсихології», «Вступ до спеціальності та професійна етика», «Етнопсихологія», «Психологія конфлікту».

Оцінка студенту за комплексний екзамен з фаху виставляється за 100-бальною шкалою та за шкалою ECTS.

Загальна оцінка за екзаменаційним білетом підраховується як середньоарифметичне значення оцінок, отриманих з кожного питання білету і виставляється на закритому засіданні атестаційної комісії шляхом відкритого голосування по кожному здобувачу вищої освіти.

Оцінка за 100-бальною шкалою та шкалою ECTS

Сума балів	Оцінка ECTS	Пояснення
90–100	A	відмінно
83–89	B	добре
75–82	C	
68–74	D	
60–67	E	задовільно
0–59	FX	незадовільно з можливістю повторного допуску до складання комплексного атестаційного екзамену наступного року

Оцінки «А – Відмінно» заслуговує студент, який повністю виконав завдання комплексного кваліфікаційного іспиту, а саме: дав змістовну, вичерпну відповідь на теоретичні та практичні питання з дисциплін, включених у програму іспиту, продемонстрував відмінний рівень підготовки.

Оцінки «В – Дуже добре» заслуговує студент, який виконав завдання комплексного кваліфікаційного іспиту, а саме: дав змістовну правильну відповідь на питання з дисциплін, включених в програму іспиту, але мав незначні зауваження щодо точності відповідей.

Оцінки «С – Добре» заслуговує студент, який повністю виконав завдання комплексного кваліфікаційного іспиту, а саме: дав змістовну відповідь на питання з дисциплін, включених в програму іспиту, але мав незначні помилки, або відповіді були не повні;

Оцінки «Д – Задовільно» заслуговує студент, який у теоретичних відповідях демонструє знання основного матеріалу з дисциплін, включених в програму комплексного кваліфікаційного іспиту; але не виявив високого рівня підготовки та припустився помилок.

Оцінки «Е – Достатньо» заслуговує студент, який у відповідях на теоретичні питання припустився багато помилок та дав правильну відповідь лише на половину завдання комплексного кваліфікаційного іспиту, не виявив належного рівня підготовки;

Оцінки «FХ – Незадовільно» заслуговує студент, який не відповідав на запитання комплексного кваліфікаційного іспиту з дисциплін, включених в програму комплексного кваліфікаційного іспиту.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ДИСЦИПЛІНИ «ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ З ПРАКТИКУМОМ»

Предмет психології. Основні галузі психологічних знань. Принципи класифікації галузей психології, структура сучасної психологічної науки. Поняття про загальну психологію. Зв'язок психології з іншими науками. *Відчуття.* Поняття про відчуття. Їх роль у житті та діяльності людини. Класифікації та різновиди відчуттів. Характер відчуттів: якість, інтенсивність, тривалість відчуттів. Основні властивості віку. Сенсibiliзація. Синестезія. Адаптація відчуттів та її види.

Сприймання. Поняття про сприймання. Властивості сприймань: предметність, цілісність, структурність, константність, осмисленість. Аперцепція. Класифікація сприймань. Сприймання простору, руху, часу.

Мислення. Поняття про мислення як вищу форму пізнавальної діяльності людини. Особливості процесу мислення. Розумові операції: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, класифікація, систематизація. Форми мислення. Поняття, його види та основні характеристики. Судження та умовивід як форми мислення їх різновиди. Міркування. Основні види мислення: наочно-дійове, наочно-образне, словесно-логічне. Індивідуальні особливості мислення.

Пам'ять. Поняття про пам'ять. Теорії пам'яті. Різновиди пам'яті. Характеристика основних процесів пам'яті. Запам'ятовування та його різновиди. Відтворення та його різновиди, забування та його причини. Типи пам'яті та її індивідуальні особливості.

Уява. Поняття про уяву. Уява як специфічний вид діяльності. Різновиди уяви. Мимовільна та довільна та уява. Творча і репродуктивна уяви. Художня, технічна та наукова уява.

Темперамент. Поняття про темперамент. Історія уявлень про темперамент. Фізіологічна основа темпераменту. Типи вищої нервової діяльності і темперамент. Типи темпераменту та їх психологічна характеристика. Сангвінік, холерик, флегматик, меланхолік. Основні властивості темпераменту: сензитивність, реактивність, пластичність, ригідність,

резистентність, екстравертованість та інтровертованість. Роль темпераменту в діяльності людини.

Здібності. Поняття про здібності. Якісна і кількісна характеристика здібностей. Структура здібностей. Різновиди здібностей. Загальні і спеціальні здібності. Здібності і типи людей. Природні передумови формування здібностей. Індивідуальні відмінності у здібностях.

Характер. Поняття про характер. Природні та соціальні передумови формування характеру. Структура характеру. Зв'язок рис характеру. Акцентуації характеру. Формування характеру. Характер і обставини. Вчинок і формування характеру. Характер і темперамент.

Рекомендована література:

1. Бригадир М.Б., Бугерко Я.М., Ревасевич І.С. Загальна психологія. Збірник кейсів: навч.-метод. посіб. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2017. 35 с.
2. Варій М. Й. Загальна психологія: підр.для студ. вищ. навч. закл. 3-тє вид. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 1007 с.
3. Велитченко Л. К. Вступ до загальної психології : програм. Довідник. Одеса: Вид. В. В. Букаєв, 2012. 406 с.
4. Діхтяренко С. Ю., Шулдик А. В., Шулдик, Г. О., Данилевич Л.А. Загальна психологія. Практичні заняття : навч. посіб.; Умань : Візаві, 2021. 245 с.
- Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 388 с.
5. Загальна психологія. Навч. посіб / Сергеєнкова О. П. та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 296 с.
6. Загальна психологія: підручник / О. В. Скрипченко та ін.; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ : Каравела , 2020. 464 с.
7. Загальна психологія : навч. посібник / Т. Б. Поясок [та ін.] ; Кременчуц. нац. ун-т ім. М. Остроградського, Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків : ФОП Бровін О. В., 2023. 396 с.
8. Загальна психологія. Практичні заняття : навч. посіб. / С. Ю. Діхтяренко та ін. Умань : Візаві, 2018. 254 с.
- 9.Іванова О. В. Психологія: вступ до спеціальності : навч. посібник. Київ : Центр учбов. літ., 2016.180 с.
10. Ільїна М. Л., Мисник С.О. Загальна психологія: теорія та практикум : навч. посібник. Суми : Унів. кн., 2023. 352 с.
11. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посібник. 3-є видання. Київ : Центр учбов. літ., 2019. 270 с.
12. Москалець В. П. Психологія особистості: підручник. Вид. друге, перероблене, доповнене. Київ – Івано-Франківськ.: «Нова Зоря», 2020. 435 с.
13. Павелків Р. В. Загальна психологія: підручник. Київ : Кондор, 2012. 576 с.
14. Поліщук С. А. Психологічні практики в системі підготовки практичних психологів : навч.-метод. посібник. Суми : Унів. кн., 2012. 135 с.
15. Приходько Ю. О. Практична психологія: Введення у професію : навч. посібник. 2-ге вид. Київ : Каравела, 2010. 233 с.
16. Савчин М. В. Загальна психологія : підручник. Вид. 3-тє, стереотип. Київ, ВЦ «Академія», 2020. 344 с.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ДИСЦИПЛІНИ «ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ»

Психічний розвиток немовляти. Роль спілкування дитини з дорослим у психічному розвитку немовляти. Особливості спілкування дитини з дорослим упродовж немовлячого віку. Спільна діяльність дорослого і дитини. Наслідування. Експресивні дії як основний засіб спілкування у віці немовляти. Формування передумов засвоєння мовлення. Лепет. Розвиток рухів. Пізнавальний розвиток дитини немовлячого віку. Розвиток орієнтування в оточуючому світі. Криза одного року.

Загальна характеристика раннього віку. Характеристика соціальної ситуації розвитку дитини раннього віку. Основні новоутворення раннього віку. Прямоходіння, розвиток предметної діяльності та оволодіння мовою - найважливіші досягнення дитини в ранньому віці. Ситуативність як головна характеристика раннього віку.

Предметно-маніпулятивна діяльність - провідний вид діяльності в ранньому віці. Розвиток маніпуляцій. Основні етапи розвитку предметних дій в ранньому дитинстві. Співвідносні та орудійні дії. Стадії розвитку орудійних та співвідносних дій.

Розвиток пізнавальної сфери дитини раннього віку. Розвиток мовлення в ранньому дитинстві. Активний і пасивний словник. Кількісна і якісна характеристика активного словника на різних вікових відрізках раннього віку. Автономне мовлення.

Розвиток сприймання і утворення уявлень про властивості предметів. Розвиток наочно-дійового мислення в предметній діяльності дитини раннього віку. Розвиток пам'яті та уваги у ранньому віці. Криза трьох років. Основні прояви кризи трьох років. Особистісні новоутворення в період кризи трьох років. Можливі шляхи виходу із кризи.

Психологічна характеристика діяльності дитини дошкільного віку. Загальна характеристика ігрової діяльності дошкільника. Розвиток ігрової діяльності в дошкільному віці.

Пізнавальний розвиток дитини дошкільного віку. Особливості уявлень дошкільника про оточуючий світ. Опосередкованість пізнавальних інтересів дитини. Розвиток активності та самостійності розумової діяльності дошкільника.

Сенсорний розвиток дошкільника. Сенсорні еталони. Орієнтування в просторі. Орієнтування в часі. Розвиток уваги та пам'яті дошкільника. Розвиток уяви дошкільника. Функції уяви дошкільника та етапи її розвитку. Форми прояву уяви дошкільника.

Вплив дорослого на розвиток особистості дошкільника. Формування самосвідомості. Самооцінка. Основні мотиви поведінки. Формування моральних якостей особистості. Розвиток почуттів. Потреба в любові і заохоченні. Ревнощі. Співчуття. Страхи. Розвиток довільної поведінки в дошкільному віці. Спілкування та взаємини дошкільника з ровесниками.

Психічний розвиток і нормування особистості молодшого школяра. Зміна об'єктивних умов психічного розвитку з приходом дитини в школу. Учбова діяльність як ведучий вид діяльності, який визначає психічний розвиток молодших школярів. Формування особистості молодшого школяра. Формування характеру. Розвиток пізнавальної діяльності молодшого школяра. Розвиток уваги і уважності. Розвиток сприймання і спостережливості. Розвиток пам'яті і формування прийомів запам'ятовування. Розвиток мислення і формування прийомів і способів розумової діяльності. Розвиток уяви. Розвиток мови в молодшому шкільному віці.

Психологія підлітка. Розвиток психічних пізнавальних процесів у підлітковому віці. Формування особистості у підлітковому віці. Соціальна ситуація розвитку у підлітковому віці. Взаємини з дорослими та ровесниками у підлітковому віці. Міжособистісне спілкування у підлітковому віці. Криза підліткового віку.

Психологія ранньої юності. Розвиток психічних пізнавальних процесів у юнацькому віці. Психологічні новоутворення юнацького віку. Професійне та особистісне самовизначення у юнацькому віці.

Формування особистості у юнацькому віці. Соціальна ситуація розвитку у юнацькому віці. Взаємини з дорослими та ровесниками у юнацькому віці.

Рекомендована література

1. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник для ВНЗ. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 111 с.
2. Вікова психологія : конспект лекцій / укладачі: П. І. Сахно, Н. М. Теслик. Суми : Сумський державний університет, 2024. 190с.
3. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О. В. Скрипченко та ін. Київ : Каравела, 2019. 400 с.

4. Євтух М. Б., Лузік Е. В., Ладогубець Н. В., Ільїн Т. В. Педагогічна психологія: підручник. Київ: Кондор, 2018. 420 с.
5. Кацавець Р.С. Вікова психологія: навч. посібник. К. : Алерта, 2019. 112 с.
6. Кузікова С. Б. Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці. Київ, 2021. 408 с.
7. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 128 с.
8. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія: Практикум. Навч. посіб. Київ : Каравела, 2016. 224 с.
9. Поліщук В. М. Вікові кризи в підлітковому і юнацькому віці: базові симптомокомплекси: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2019. 478 с.
10. Поліщук В. М. Віковий кризовий розвиток людини від народження до дорослості. Київ, 2019. 460 с.
11. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія. 3-тє видання, перероблене, доповнене. К. : ВЦ Академія, 2017. 384 с.
12. Сергєєнкова О.П. Вікова психологія. К. : Центр учбової літератури, 2020. 376 с.
13. Сидоренко О. Б. Практикум з вікової та педагогічної психології : навчальний посібник для студентів подвійних спеціальностей з психологією. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драго-манова, 2018. 262 с.
14. Токарева Н. М., Шамне А. В. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2017. 548 с.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ КОНФЛІКТУ»

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. ВСТУП ДО КОНФЛІКТОЛОГІЇ.

Тема 1. Історико-методологічні основи конфліктології.

Конфлікти, як супутники соціального буття та суспільного розвитку. Суть та природа конфлікту. Поведінка у конфлікті та засоби його уникнення. Відсутність загальноприйнятого визначення поняття «конфлікт». Історія конфліктології.

Тема 2. Типи і види конфліктів.

Критерії виділення типів і видів конфліктів: в залежності від істинності; в залежності від сторін конфлікту; в залежності від рівня регулювання; за функціями і наслідками; за тривалістю; за характером виникнення; за характером перебігу; за характером загасання.

Тема 3. Структура і динаміка конфлікту.

Сторони конфлікту. Умови протікання конфлікту. Предмет конфлікту. Можливі дії учасників конфлікту. Стратегія та тактика поведінки в конфліктах. Результати конфліктних ситуацій. Динаміка конфлікту. Основні етапи: виникнення, усвідомлення, початок взаємодії, розвиток, вирішення.

Тема 4. Теорії і механізми конфлікту.

Джерела конфліктів. Групи суперечностей: суб'єктивно-індивідуальні; предметно-діяльнісні; ситуативні; причинні. Конфлікт і діалог.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. ПОВЕДІНКА ЛЮДЕЙ В КОНФЛІКТІ.

Тема 5. Причини і наслідки конфліктів.

Причини конфліктів - явища, події, факти, ситуації: загальні; об'єктивні; суб'єктивні. Наслідки конфліктів. Позитивні (регулятивні, інформаційні, об'єднуючі, стимулюючі, діагностичні, психотерапевтичні). Негативні (стереотипи маніпуляцій, погіршення психологічного клімату, зниження привабливості праці, зниження співпраці і партнерства, наростання конфронтації).

Тема 6. Моделі та стратегії поведінки в конфлікті.

Моделі поведінки (конструктивна, деструктивна, конформістська). Стратегії поведінки: суперництво; співпраця; вихід; поступка; компроміс.

Тема 7. Типи конфліктних осіб: демонстративний, ригідний, некерований, надточний, Безконфліктний, спрямований на конфлікт.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3. КОНФЛІКТИ В РІЗНИХ СФЕРАХ ЖИТТЯ.

Тема 8. Ефективна поведінка в конфлікті.

Конфліктогени (погрози, необґрунтована критика, зауваження, насмішки, знущання, прізвиська, хвастоці, категоричність в думках, перебивання іншого, підвищення голосу, порушення етики, переклад відповідальності, егоїзм, маніпулювання).

Профілактика та попередження конфліктів.

Тема 9. Міжособистісні конфлікти.

Причини і чинники: інформаційні, поведінкові, відносини, ціннісні, структурні. Управління конфліктами: прогнозування конфлікту; попередження конфлікту; регулювання конфліктом; розв'язання конфлікту.

Тема 10. Групові конфлікти.

Види групових конфліктів: «особа – група», «група – група».

Тема 11. Конфлікти в організаціях.

Ознаки соціальної напруженості: стихійні міні-збори; збільшення числа прогулів роботи; зниження продуктивності праці; збільшення числа локальних конфліктів; масові звільнення за власним бажанням; поширення чуток; колективне невиконання вказівок керівництва; стихійні мітинги і страйки; зростання емоційної напруженості.

Тема 12. Конфлікти в сім'ї.

Сфери виникнення сімейних конфліктів (міжособистісні, правові, етичні, виховні, господарсько-економічні, репродуктивні, комунікативні, регулятивні, рекреаційні).

Причини сімейних конфліктів. Динаміка сімейних конфліктів. Форми протиборства.

Способи вирішення сімейних конфліктів.

Тема 13. Попередження та вирішення сімейних конфліктів.

Шляхи попередження та вирішення сімейних конфліктів: загальні засоби (формування психологічної культури, виховання дітей, організація сім'ї на повноправних засадах, формування сімейних традицій, формування культури спілкування); конструктивні засоби (досягнення згоди, обговорення спільних питань, пошана і довіра, звернення до значущих осіб, або до психолога); неконструктивні засоби (вихід дітей з сім'ї, позбавлення батьківських прав, розлучення).

Тема 14. Етнонаціональні конфлікти.

Передумови формування етнонаціональних конфліктів. Класифікація етнонаціональних конфліктів. Основні методи вирішення етнічних конфліктів. Форми прояву етнонаціональних конфліктів. Особливості етнонаціональних конфліктів у різних країнах. Новітні концепції етнічного конфлікту: сутність і типологія.

Тема 15. Внутрішньо-особистісний конфлікт.

Внутрішньо-особистісний конфлікт як зіткнення протилежно спрямованих потреб, мотивів, психічних станів, інтересів, цінностей ідеалів, відчуттів, переконань. Особливості внутрішнього конфлікту.

Концепції особистісних конфліктів: З. Фрейд, А. Адлер, К. Г. Юнг, К. Хорні, Е. Берн, Е. Фромм.

Тема 16. Принципи та способи розв'язання внутрішньо-особистісних конфліктів.

Способи вирішення конфліктів.

Тема 17. Консультування та терапія конфлікту.

Види консультування. Способи та техніки психотерапії.

Рекомендована література:

1. Брич В. Я., Корман М. М. Психологія управління : навчальний посібник. Київ : Кондор-Видавництво, 2013. 384 с.

2. Ващенко І. В. Конфліктологія та теорія переговорів : навчальний посібник. Київ : Знання, 2013. 407 с.
3. Конфліктологія : навч. посіб. для вищ. військ. навч. закл. / Волинець О. О. та ін. ; за ред. М. П. Гетьманчука, П. П. Ткачука ; М-во освіти і науки України, М-во оборони України, Нац. ун-т «Львів. політехніка», Ін-т гуманіт. та соц. наук, Львів. ін-т сухопут. військ ім. гетьмана П. Сагайдачного. Львів : ЛІСВ, 2007. 327 с.
4. Гребенькова Г. В. Конфліктологія : навчальний посібник. Львів: Магнолія-2006, 2011. 229 с.
5. Гірник А. М. Основи конфліктології : навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 222 с.
6. Гуменюк Л. Й. Соціальна конфліктологія : підручник. Львів : держ. ун-т внутр. справ, 2015. 564 с.
7. Дуткевич Т. В. Психологія конфліктності студентів педагогічних спеціальностей : монографія. Київ : КНТ, 2021. 240 с.
8. Зарицька В. В. Психологія конфлікту. Одеса : Гельветика, 2019. 380 с.
9. Захарчин Г. М., Винничук Р. О. Управління конфліктами. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2022. 160 с.
10. Капінос Г. І., Бабій І. В. Операційний менеджмент. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 352 с.
11. Карамушкин Л. М. Технології роботи організаційних психологів : навч. посібн. Київ : Фірма «ІНКОС», 2005. 366 с.
12. Луцишин Л. І. Конфліктологія та теорія переговорів : навч. посіб. для студентів, аспірантів і викл. вищ. закл. освіти України. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2015. 200 с.
13. Крушельницька О. В., Мельничук Д.П. Управління персоналом : навч. посіб. Київ : Кондор, 2005. 308 с.
14. Котигоренко В., Шаповал Ю. Конфліктологія // Політична енциклопедія. Київ : Парламентське видавництво, 2011. 362 с.
15. Ложкін Г. В., Пов'якель Н. І. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика : навчальний посібник. Київ : ВД «Професіонал», 2007. 416 с.
16. Макміллан М. Війна. Як конфлікти формували нас. Дніпро : Лабораторія, 2024. 304 с.
17. Партико Н. В. Психологія конфліктів. Львів : Видавництво львівської політехніки, 2019. 132 с.
18. Пірен М. І. Конфліктологія. Київ : МАУП, 2007. 360 с.
19. Попов І., Іщенко Н., Щелкін П. Конфлікти, що змінили світ. Харків : Фоліо, 2020. 186 с.
20. Рашковська І. Формування психологічного клімату в школі / упоряд. Т. Червонна. Київ : «Вид. група «Шкільний світ», 2017. 150 с.
21. Русинка І. Конфліктологія. Психотехнології запобігання і управління конфліктами : навчальний посібник. Київ : Професіонал, 2007. 334 с.
22. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління : посібник. Київ : Академвидав, 2003. 568 с.
23. Харченко Н. Управління конфліктами в організації. Київ : «Вид. група «Шкільний світ», 2017. 104 с.
24. Хміль Ф. І. Управління персоналом : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Академвидав, 2006. 488 с.
25. Цимбалюк І. Психологія управління : навчальний посібник. Київ : Професіонал, 2008. 623 с.
26. Ємельяненко Л. М., Петюха В. М., Торгова Л. В. Конфліктологія. Київ : КНЕУ, 2003. 315 с.
27. Яхно Т. П., Куревіна І. О. Конфліктологія та теорія переговорів. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 168 с.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ДИСЦИПЛІНИ «ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА»

Роль психолога в сучасному суспільстві. Зв'язок психології з іншими науковими дисциплінами: філософією, історією психології, психофізіологією. Відмінності в розумінні предмета та об'єкта психології з іншими науками. Психологічна сутність розуміння понять: психолог, психотерапевт, психіатр.

Завдання психологів у різних галузях життя і праці. Завдання психологів у різних галузях життя та праці, різновид джерел отримання психологічної інформації, порівняльний аналіз різновидних джерел. Відмінності та особливості професійної діяльності з точки зору

компетентності та некомпетентності. Освітньо-кваліфікаційна характеристика практичного психолога.

Психологічна культура психолога. Психологічна культура, складові психологічної культури. Необхідність розвитку психологічної культури психолога та клієнта. Особливості здійснення психологічної діяльності із представниками різних етносів.

Етичний кодекс психолога. Етичний кодекс права та обов'язки психолога та клієнта. Суть соціального замовлення в роботі психолога. Особливості роботи психолога в різних сферах діяльності, відповідно до етичного кодексу. Вживання ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення).

Особистість. Свідомість та самосвідомість психолога. Професійна свідомість психолога. Відповідальне ставлення до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку. Визнання запиту до супервізії та інтервізії.

Документи, якими керується психолог у своїй роботі. Декларація прав людини, Конвенція про права дитини. Суть корекційно-розвиваючої функції. Норма вікового розвитку людини. Закономірності вікових етапів розвитку людини. Еталон психологічного розвитку в культурі того суспільства, в якому розвивається дитина. Різні критерії визначення норми. Моделі пояснення причин труднощів у розвитку особистості. Декларація прав людини: преамбула, генеральна асамблея; Конвенція про права дитини: преамбула, генеральна асамблея.

Рекомендована література

1. Березовська Л. І. Самовиховання та саморегуляція особистості : навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2011. 168 с.
2. Бочелюк В. Й., Зарицька В. В. Психологія: вступ до спеціальності : Навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 288 с.
3. Дідора М. І., Яцуля В. В. Розвиток впевненості у студентів // Практична психологія та соціальна робота. 2006. № 11. С. 30–35.
4. Дуткевич Т. В., Савицька О. В. Практична психологія. Вступ до спеціальності. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 256 с.
5. Іванова О., Москалюк Л., Корсун С. Психологія. Вступ до спеціальності. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 184 с.
6. Подшивайлова Л. І. Вступ до спеціальності: психологія. Модуль 2: навч. посіб. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. 220 с.
7. Приходько В. О. Практична психологія: введення у професію : навч. посібник. Київ: Каравела, 2019. 248 с. 4. Я – студент : навч. посіб. / Огнев'юк В. О. та ін. ; за заг. ред. Огнев'юка В. О. 2- ге вид., доопр. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. 224 с.
8. Приходько Ю. О. Практична психологія: Введення у професію : Навч. посібник. 2- е вид. Київ : Каравела, 2010. 232 с.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»

Сутність, структура, функції та категорії соціальної психології. Предметна сутність соціальної психології. Структура соціальної психології. Зміст основних категорій соціальної психології. Завдання соціальної психології. Методологічні основи соціально-психологічного дослідження.

Соціалізація особистості. Механізми соціалізації. Специфіка соціально-психологічного підходу до особистості. Зміст поняття «соціально-психологічна компетентність особистості». Соціально-психологічна структура особистості. «Я-концепція». Поняття соціалізації та її соціально-психологічний аспект.

Поняття спілкування в соціальній психології. Категорія спілкування: визначення, структура, функції. Види спілкування. Формування потреби в спілкуванні в процесі онтогенезу. Афіліація та альтруїзм як 10 складові потреби в спілкуванні. Показники незадоволеності потреби в спілкуванні. Види бар'єрів в спілкуванні. Дефектне спілкування: акцентуації характеру, ригідність, тривожність. Деструктивне спілкування: обман, брехня, егоїзм; агресивно-конфліктна взаємодія.

Поняття соціальної групи. Великі групи. Основні ознаки соціальної групи. Загальна характеристика та класифікація малих та великих груп. Характеристики, що виділяють групу як цілісність: психологічний зміст спільної діяльності, композиція групи, структура групи, групові процеси. Параметри, що виділяють особистість як члена групи: групові но-

рми та цінності, групові санкції, групові очікування, статус особистості, позиція, роль, ранг особистості. Натовп, аудиторія та публіка. Міжгрупові конфлікти: характеристика та шляхи подолання. Особливості здійснення психологічної діяльності із представниками різних етносів під час вирішення конфліктів.

Структура взаємовідносин в малих групах. Групова динаміка. Поняття та класифікація малих груп. Структура взаємовідносин в малих групах.. Поняття групових норм. Феномен групового тиску. Феномен групового мислення. Зміст основних механізмів групової динаміки. Лідерство і керівництво: єдність і розходження. Стиль керівництва і проблеми ефективності групової діяльності і згуртованості групи. Поняття групового рішення: групова поляризація, групова нормалізація, зсув до ризику. Основні фактори формування нової думки і прийняття рішення. Етапи прийняття групового рішення. Форми групових дискусій.

Рекомендована література.

1. Абрамович С. Д., Чикарькова М. Ю. Мовленнєва комунікація: Підручник. Київ : Центр на-вчальної літератури, 2004.
2. Власова О. І., Никоненко Ю. В. Соціальна психологія організацій та управління : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 398 с.
3. Климанська Л. Д., Савка В. Є. Соціологія соціальних проблем. Львів : Львівська політехніка. 2021. 908с.
4. Коваленко А. Б., Корнев М. Н. Соціальна психологія. Київ, 2016. 280 с.
5. Козляковський П. А. Соціальна психологія : курс лекцій, практикум, хрестоматія. Миколаїв : Вид. держ. унт, 2015. 424 с.
6. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2015. 624 с.
7. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Підручник. Соціальна психологія особистості і спілкування. Київ : Либідь, 2018. 573 с.
8. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. ; за ред. М. М. Слюсаревського. Київ : Талком, 2018. 580 с.
9. Основи соціальної психології: Навчальний посібник / Донченко О. А. та ін. Київ : Талком, 2018. 495 с.
10. Соціальна психологія в Україні : довідник / за ред. М. М. Слюсаревського ; упоряд. І. І. Ревера, С. Є. Фіськович ; Ін-т соц. та політ. психології НАПН України. Вид. друге, перероб. і допов. К. : Талком, 2019. 324 с.
11. Соціальна психологія : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н. Ю. Воляннюк, Г. В. Ложкін, О. В. Винославська, І. О. Блохіна, М. О. Кононець, О. В. Москаленко, О. І. Боко-вещь, Б. В. Андрійцев ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.
12. Філоненко М. Психологія спілкування: Навчальний посібник. Київ : Центр учбової літера-тури, 2008. 224 с.
13. Шахова О.Г. Соціальна психологія особистості: Навчальний посібник. Харків: «Контраст», 2019. 116 с.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ДИСЦИПЛІНИ «ДИФЕРЕНЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ»

Предмет, історія становлення і основні напрями розвитку диференціальної психології. Предмет і завдання диференціальної психології. Принципи і методи диференціальної психології.

Вплив середовища і спадковості на людину Теорії про вплив середовища і спадковості. Співвідношення понять «спадковість» - «середовище» у диференціальній психології. Психологічні відмінності різних вимірів індивідуальності: формально-динамічних, предметно-змістових та духовно-світоглядних властивостей між людьми. Індивід як формально-динамічна характеристика особистості. Особистість – психологічний носій соціальних властивостей. Індивідуальність – інтегральна біо-психо-соціальна характеристика людини.

Диференціальна психологія міжстатевих відмінностей. Стать як біологічне явище. Стать як соціокультурний зміст поведінки (гендер). Статева ідентичність. Статеворольові стереотипи. Міжстатеві відмінності у психологічних якостях. Моральна свідомість чоловіків та жінок.

Диференціація характеру. Характер у структурі індивідуальності. Структура характеру. Я-концепція. Типологічний підхід до характеру особистості. Особистісні типи.

Диференціальна психологія здібностей. Сутність і характеристики здібностей. Задачки. Здібності. Обдарованість. Типи інтелектуальних здібностей. Конвергентні здібності. Дивергентні здібності. Пізнавальні стилі. Типи інтелектуальної обдарованості. Компетентність. Талант. Мудрість. Геніальність як прояв обдарованості. Розумова відсталість і демєнція.

Сутність інтелекту як психічної реальності. Інтелект. Види інтелекту. Взаємозв'язок загального інтелекту й шкільної успішності. Взаємозв'язок темпераменту й інтелекту.

Когнітивні стилі як детермінанти індивідуальних відмінностей. Психологічна характеристика основних когнітивних стилів. Взаємозв'язки когнітивних стилів і їх співвідношення з продуктивними аспектами інтелектуальної діяльності. Когнітивні стилі у структурі індивідуальності.

Диференціальна специфіка феномену креативності. Креативність як особистісна властивість. Здатність до творчості. Творчість й інтелект. Основні підходи до креативності. Душевні розлади і геніальність. Механізми і чинники креативності. Інтуїція як механізм творчості. Діагностування креативності.

Диференціальні крос-культурні дослідження рас, націй, етносів. Крос-культурна психологія. Крос-культурні дослідження. Культурні відмінності та їх вияви. Виховання в контексті культури. Етнічна свідомість. Національний характер.

Рекомендована література

1. Галян О.І. Практикум з диференційної психології. Дрогобич : Видавничий відділ ДДПУ імені Івана ранка. 2020. 46 с.
2. Диференційна психологія / С. Д. Максименко С. Д. та ін. Київ : Слово, 2013. 598 с.
3. Диференційна психологія : навч. посіб. / Л.О. Подкоритова, Д.С. Карпова, О.Б. Ігумнова, Т.В. Комар. 2-ге вид., стер. Хмельницький : ХНУ, 2022. 202 с.
4. Диференційна психологія: методичні вказівки для самостійної роботи студентів / Ю. П. Коренева, Л. М. Мухіна, І. Є. Чугуєва. Миколаїв : НУК, 2023. 90 с.
5. Карапетрова О. В. Диференціальна психологія : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Бердянськ, 2014. 217 с.
6. Комар. 2-ге вид., стер. Хмельницький : ХНУ, 2022. 202 с.
7. Мазяр О. В. Диференціальна психологія: модульний курс : навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2017. 284 с.
8. Мазяр О. В. Особливості роботи над професійно-орієнтованим завданням з курсу «Диференційна психологія». *Професійно-орієнтовані завдання з психології*. За ред. О. Л. Музики. Навчальний посібник. Житомир, 2009. С. 123-171.
9. Палій А. А. Диференціальна психологія: Курс лекцій. Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2007. 776 с.
10. Романовська Л.І., Подкоритова Л.О. Диференційна психологія: Навч. посіб. Львів: "Новий Світ 2000", 2020. 236 с.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОДІАГНОСТИКА»

Предмет, завдання і методи діагностичної психології Структура психодіагностики; Поняття психодіагностичні інструменти, валідність і надійність діагностичних суджень. Класифікація психодіагностичних процедур та їх основа. Нормативні вимоги до методик і тих, що їх розробляють, а також тих, хто ними користується.

Психологічні тести та особливості їх використання. Психологічна сутність тесту та основні його якісні характеристики. Процес тестування і вимоги до нього. Соціальні та етичні аспекти тестування. Тестування та громадянські права.

Норми та інтерпретація тестових результатів. Похідні показники. Основні статистичні поняття (загальне уявлення про частотний розподіл та основні статистичні поняття; графічні побудови як один з найоптимальніших способів узагальнення та представлення емпіричних даних; міри центральної тенденції та міри розсіву даних (дисперсія, стандартне відхилення).

Надійність тесту. Поняття про надійність і статистичну значимість. Типи надійності: Валідність тесту. Поняття про валідність. Проективні методики та їх види.

Психодіагностика міжособистісних відносин. Методики опосередкованої оцінки міжособистісних відносин. Методики спостереження та експертної оцінки: специфіка отримання емпіричних даних. Методики дослідження суб'єктивного відображення міжособистісних взаємин

Психодіагностика мотивації. Мотиваційна сфера особистості як об'єкт діагностики. Фактори, які впливають на результати самоопису.

Методи психодіагностики самосвідомості 1) контрольний список прикметників Г. Гоха; 2) класифікація В. Стефенсона; 3) семантичний диференціал Ч. Осгуда; 4) тест рольових конструктів Г. Келлі; шкала "Я-концепції" Теннессі; шкала самоповаги Розенберга; шкала дитячої Я-концепції Пірса Харіса; опитувальник самоставлення В. В. Століна; методика дослідження самоставлення С. Р. Пантисєва; контрольний перелік Г. Гоха; семантичний диференціал Ч. Осгуда; Qсортування В. Сефансона.

Психодіагностика особистісних рис. Концептуальні підходи до діагностики рис особистості Діагностика конституційної підсистеми особистості Діагностика соціально зумовлених диспозицій особистості.

Психологічна діагностика здібностей. Загальне поняття про здібності та їх роль у становленні особистості. Методи дослідження здібностей та створення теоретико-практичних моделей їх розвитку (аналіз деяких методів дослідження здібностей та концептуальних основ їх створення; апробація методик та інтерпретація одержаних даних; знайомство з процедурою створення теоретико-практичної моделі розвитку здібностей (на прикладі розвитку комунікативних та організаторських здібностей). *Психологічні особливості тестування інтелекту.* Загальне поняття про інтелект та методи його вивчення. Теорії інтелекту Процедура тестування та обробки даних (деякі загальні вимоги до процедури тестування, основні етапи процедури обробки результатів тесту та визначення IQ; специфічні особливості заповнення реєстраційної картки, специфіка шкалювання («зважування») попередніх оцінок. Прогностична та діагностична цінність шкал (висока здатність шкали до прогнозування навчальної успішності, виявлення індексу вікового зниження деяких інтелектуальних функцій, визначення коефіцієнту детеріорації).

Рекомендована література.

1. Блінов О. Бойова психічна травма : монографія. Київ, 2019. 700 с.
2. Ващук О.П. Психофізіологічна діагностика особистості: Навчально-методичний посібник. Київ: Гельветика, 2017. 108 с.
3. Грінцова О. М., Терещенко Л. А. Дитяча психодіагностика: навчально-методичний посібник. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2015. 227 с.
4. Гузенко В. А., Тудорцева Ю. В. Психологічна діагностика : навчально-методичний посібник / Міністерство освіти і науки країни, Одеський національний політехнічний університет. Одеса : Вадим Вікторович Букаєв, 2013. 267 с.
5. Зубрицька-Макота І. В. Психодіагностика : навч.-метод. посібник. Львів : СПОЛОМ, 2013. 346 с.
6. Корольчук М. С., Осьодло В. І. Психодіагностика : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. М. С. Корольчука. Київ : Ельга, Ніка-Центр, 2010. 400 с.
7. Любіна Л. А. Психодіагностика : навч. посіб. Чернівці : Яворський Н. С., 2018. 276 с.

8. Мещанова Г. О. Соціально-психологічне дослідження особистості: теоретико-методологічний аспект / За ред. А. В. Фурмана. Тернопіль : Економічна думка, 2015. 87 с.
9. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами / Кокун О. М. та ін. Київ : ЦУЛ, 2023. 176 с.
10. Охорона ментального здоров'я та медико-психологічна реабілітація військовослужбовців в умовах гібридної війни : монографія / Цимбалюк В. І. та ін. Київ, 2021. 256 с.
11. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу : навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 226 с.
12. Психодіагностика. Психологічний практикум : навч. посіб. / Баклицька О. П. та ін. Львів : Сполом, 2015. 464 с.
13. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях / Зливков В. Л. та ін. Київ : Педагогічна думка, 2016. 219 с.
14. Психологічна реабілітація військових та їхніх близьких : посібник. Київ, 2023. 175 с.
15. Сабліна Н. Психологічна допомога та робота психолога з військовими та їх родинами у дні війни : монографія. Київ, 2023.
16. Станчишин В. Емоційні гойдалки війни. Роздуми психотерапевта про війну. Київ : Віхола, 2022.
17. Терлецька Л. Г. Вікова психологія і психодіагностика : підручник. Київ : Видавничий дім «Слово», 2013. 608 с.
18. Фурман А. В. Психодіагностика особистісної адаптованості: наукове видання. 3-є, скор. Тернопіль, 2016. 64 с.
19. Фурман А. В., Дубно А. В. Психодіагностична компетентність соціального працівника : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 102 с.
20. Харченко С. В. Психодіагностичні методи визначення рівня розвитку соціального інтелекту. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 1. С. 51-60
21. Цимбалюк І. М. Психологічне консультування та корекція : навч. посібн. Модульно-рейтинговий курс. 3-тє вид. Київ : Видавничий дім „Персонал”, 2017. 544 с.
22. Чала Ю. М., Шахрайчук А. М. Психодіагностика : навчальний посібник. Харків : НТУ «ХП», 2018. 246 с.
23. Чернуха Н. М., Саврасова-В'юн Т. О. Діагностика професійно-психологічної компетентності майбутніх педагогів : методичний збірник. Київ, 2015. 88 с.
24. Шамлян К. М., Кліманська М. Проективні методи дослідження особистості : підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 456 с.
25. Ягупов В. Військова психологія: методологія, теорія та практика : підручник. Київ, 2022. 515 с.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ПСИХОКОРЕКЦІЇ»

Психологічна корекція як сфера діяльності практичного психолога. Види психологічної допомоги. Визначення поняття «психокорекція». Об'єкт психокорекційного впливу. Види психологічної корекції: за характером спрямованості, за змістом, за формою роботи, за наявністю програми, за характером управління коригуючими впливам, за тривалістю, за масштабом вирішуваних завдань. Основні елементи психокорекційної ситуації.

Основні принципи, правила та цілі психокорекційної роботи. Вимоги до особистості психолога, що здійснює психокорекційний вплив.

Цілі психокорекційної роботи у вітчизняній і зарубіжній психології. Правила психокорекційної роботи: позитивна форма цілей психокорекції, реалістичність цілей психокорекційної роботи, врахування перспективи розвитку особистості, пролонгованість результатів психокорекційної роботи. Вимоги до особистості психолога, що здійснює психокорекційний вплив: теоретичний компонент, практичний компонент, особистісна готовність.

Основні принципи складання психокорекційних програм. Загальна, типова, індивідуальна, стандартизована, вільна моделі психокорекційної роботи. Психокоректувальний комплекс.

Основні вимоги до складання психокорекційної програми. Оцінка ефективності психокорекційних заходів.

Основні вимоги до складання психокорекційної програми. Оцінка ефективності психокорекційних заходів. Психокоректувальний комплекс: діагностичний, установчий, корекційний, блок оцінки ефективності корекційних впливів: для психолога, для клієнта, для оточення клієнта. Інтенсивність психокорекційних заходів. Пролонгованість психокорекційного впливу.

Особливості індивідуальної психокорекції. Показання до індивідуальної психокорекції.

Необхідні умови для індивідуальної психологічної корекції. Основні методи індивідуального психокорекційного впливу: переконання, навіювання, консультування. Особливості індивідуальної психокорекції: когнітивний, емоційний та поведінковий аспект психокорекційних змін. Основні стадії індивідуальної психологічної корекції. Укладення контракту між клієнтом і психологом. Дослідження проблем клієнта. Пошук способів вирішення проблеми. Формування психологом корекційної програми та обговорення її з клієнтом. Реалізація наміченої програми відповідно до укладеного контракту. Оцінка ефективності проведеної роботи. Правила і установки, що дозволяють психологу структурувати процес індивідуальної психокорекції. Вербальний і невербальний контакт. Позиція психолога: позиція «зверху», «знизу», «на рівних». Можливі результати корекційної роботи. Особливості здійснення психокорекційної, психотерапевтичної роботи з представниками різних етносів.

Специфіка групової форми психокорекції. Особливості комплектування групи. Групова динаміка.

Специфіка групової форми психокорекції. Мета групової психокорекції. Завдання групової психокорекції. Основні механізми корекційного впливу. Особливості комплектування групи: принцип добровільності та інформованості, віковий, статевий і професійний склад групи, розмір групи, частота і тривалість групи. Групова динаміка. Принципи роботи в групі. Структура групи і лідерства, групові ролі. Згуртованість групи, групова напруга. Фази розвитку групи: орієнтація і залежність; конфлікти і протест; розвиток зв'язків і співробітництва; цілеспрямована діяльність.

Види психокорекційних груп. Тренінгові групи і соціально-психологічний тренінг. Основні завдання соціально-психологічного тренінгу. Організація соціально-психологічного тренінгу. Принципи соціально-психологічного тренінгу. Етапи соціально-психологічного тренінгу. Можливі види соціально-психологічних тренінгів. Групи зустрічі: балінтовські групи, товариство анонімних алкоголіків, сайнанон-групи.

Корекційний вплив в психодинамічному напрямі. Корекційний вплив в психодинамічному напрямі: мета корекційного впливу, техніки корекційного впливу. Класичний психоаналіз З.Фрейда: мета корекційного впливу, позиція психолога, вимоги та очікування клієнта, стадії корекційного впливу. Аналітична індивідуальна психокорекція А.Адлера: основні положення, мета корекційного впливу, позиція психолога, вимоги та очікування клієнта, техніки корекційного впливу.

Основні поняття клієнт-центрованого підходу: поле досвіду, «самість», «Я-реальне», «Я-ідеальне», самоактуалізація, умовні цінності. Емпатія, турбота, конгруентність, психологічний клімат в клієнт-центрованому підході. Теоретичні положення В.Франкла. Завдання логотерапії. Особливості когнітивної психокорекції. Основне завдання когнітивної психокорекції. Теоретичні положення Д. Келлі. Основні поняття когнітивно-аналітичного напрямку: «пастки», «дилеми», «перешкоди». Основні етапи роботи з клієнтом: діагностичний, активної взаємодії, перерва, заключний.

Когнітивний підхід А. Бека. Когнітивні спотворення: персоналізація, дихотомічне мислення, вибіркоче абстрагування, довільні умовиводи, Цілі когнітивного підходу А. Бека. Позиція та завдання психолога, вимоги до клієнта. Техніки когнітивного підходу А. Бека: "сократівський діалог", декатастрофізація, "заповнення порожнечі", переформулювання, децентралізація.

Основні поняття гештальттерапії: «незавершена справа», «уникнення». Рівні самосвідомості за Ф. Перлзом.

Транзактний аналіз Е. Берна. Аналіз его-станів особистості. Особливості его-станів «Дитини», «Дорослого», «Батька». Основні положення транзактного аналізу: гра, близькість, погладжування і удари, вимагання, заборони і ранні рішення, життєвий сценарій, пси-хологічна позиція або основна життєва установка. Ступені ігор. Особливості життєвих сце-наріїв. Аналіз транзакцій. Транзактний стимул, транзактна реакція. Комплементарні, пере-хресні та приховані транзакції. Складові транзактного аналізу. Мета транзактного аналізу. *Психокорекція сімейних стосунків.* Сім'я як об'єкт психокорекційного впливу. Метод СДІ –скерована дитиною інтеракція. СДІ –«не роби», «СДІ - роби», імітація, похвала, ігнорування. Поєднання різних прийомів. Навчання батьків прийомам СДІ. Роль психолога у роботі СДІ. Дитячі страхи та їх виникнення. Підґрунтя та мотиви дитячої та юнацької психотерапії у поєднанні з роботою з сім'єю та оточенням. Взаємозалежність (зв'язок) дитини та рідних (відповідальних осіб). Техніки роботи з оточенням дитини. Практичний психолог як «ресурс» в батьківсько-дитячих стосунках.

Рекомендована література.

1. Блінов О. Бойова психічна травма : монографія. Київ, 2019. 700 с.
2. Варій М. Й. Психологія особистості : навч. посібник. Львів : Центр навчальної літератури, 2016. 608 с.
3. Вейстбрук Д., Кеннерлі Г., Кірк Дж. Вступ у когнітивно-поведінкову терапію. Львів: Свічадо, 2014. 420 с.
4. Глива Є. Вступ до психотерапії : навч. посібник. Київ : Кондор, Острозька книга, 2004. 530 с.
5. Каліна Н. Ф. Психотерапія : підручник. Київ : Академвидав, 2010. 288 с.
6. Мушкевич М. І. Основи психотерапії : навч. посіб / М. І. Мушкевич, С. Є. Чагарна ; за ред. М. І. Мушкевич. Вид. 3-тє. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. 420 с.
7. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами / Кокун О. М. та ін. Київ : ЦУЛ, 2023. 176 с.
8. Охорона ментального здоров'я та медико-психологічна реабілітація військовослужбовців в умовах гібридної війни : монографія / Цимбалюк В. І. та ін. Київ, 2021. 256 с.
9. Психологічна реабілітація військових та їхніх близьких : посібник. Київ, 2023. 175 с.
10. Приц А., Викукаль Е. Груповий психоаналіз: Теорія. Техніка. Застосування. Львів : Астролябія, 2006. 312 с.
11. Розов В. І. Адаптивні антистресові психотехнології : навч. посібник. Київ : Кондор, 2005. 278 с.
12. Сабліна Н. Психологічна допомога та робота психолога з військовими та їх родинами у дні війни : монографія. Київ, 2023.
13. Седих К., Фільц О. Основи психотерапії. Київ : Академія, 2017. 192 с.
14. Станчишин В. Емоційні гойдалки війни. Роздуми психотерапевта про війну. Київ : Віхола, 2022.
15. Фон Шліппе А., Швайцер Й. Системна психотерапія та консультування / Пер. з нім. Львів: ВНТЛ-Класика, 2004. 201 с.
16. Цимбалюк І. М. Психологічна консультація та корекція : навч. Посібник. Київ : ВД «Професіонал», 2005. 656 с.
17. Ягупов В. Військова психологія: методологія, теорія та практика : підручник. Київ, 2022. 515 с.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

Предмет та методи педагогічної психології. Методи педагогічної психології та їх використання в управлінні навчально-виховного процесом. Зв'язок педагогічної психології з іншими науками.

Педагогічна наука як галузь психологічної науки. Основні напрямки і сучасний стан розвитку педагогічної психології. Основні розділи педагогічної психології. Методи педагогічної психології та їх використання в управлінні навчально-виховного процесом.

Психологія навчання. Поняття про навчання та його психологічні механізми. Теорії навчання. Класифікація навчання. Моделі навчання. Основні характеристики навчальної діяльності. Фактори, що впливають на навчальну діяльність. Управління процесом навчання. Психологічні основи розвиваючого навчання. Психологічні основи диференціації та індивідуалізації навчання. Типи мислення та умови їх формування в процесі навчання. Рівні проблемно-евристичного навчання та можливості його здійснення в сучасній школі. Психологічний аналіз уроку.

Психологія учіння. Учіння як діяльність. Види учіння та структура учбової діяльності учнів. Уявлення про мотивацію учіння. Засвоєння навчального процесу – центральна ланка учбової діяльності учнів. Особливості оволодіння учнями учбовою діяльністю. Вміння самостійно вчитися. Теорія

П. Я. Гальперіна про поетапне формування розумових дій як механізм інтеріоризації. Типи учіння та орієнтувальна основа діяльності. Основні характеристики процесу засвоєння знань. Уявлення про мотивацію учіння. Специфіка навчальної мотивації та особливості її формування. Неуспішність, її причини та запобігання.

Психологія виховання. Загальне поняття про психологію виховання. Предмет та завдання психології виховання. Особистість як мета, об'єкт та суб'єкт виховання. Вікові аспекти виховання та індивідуальний підхід. Психологічні аспекти виховання дітей з асоціальною поведінкою. Показники та критерії вихованості особистості. Психологічні основи формування моральної свідомості та поведінки особистості в сучасних умовах.

Психологія педагогічної праці. Загальна характеристика педагогічної діяльності. Структурно-ієрархічна модель особистості вчителя. Здібності в структурі суб'єкта педагогічної діяльності. Характеристика основних функцій та педагогічних умінь. Психологічні вимоги до особистості педагога. Стили педагогічного спілкування та педагогічної діяльності.

Поняття про педагогічну майстерність та педагогічну культуру. Психологічні аспекти виявлення, вивчення, узагальнення передового педагогічного досвіду. Психологічні проблеми педагогічного оцінювання.

Рекомендована література.

1. Бех І. Д. Виховання особистості : навч. метод, посіб.: У 2 кн. Кн. 2. Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. Київ : Либідь, 2003. 342 с.
2. Бех І. Д. Психологічні джерела виховної майстерності : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2009. 248 с.
3. Бочелюк В. Й., Зарицька В. В. Педагогічна психологія : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 288 с.
4. Виноградова В. Є., Юрченко В. І. Психологія вищої школи: теоретичний і практичний аспекти. Київ : Каравела, 2019. 308 с.
5. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О. В. Скрипченко та ін. Київ : Каравела, 2019. 400 с.
6. Євтух М. Б., Лузік Е. В., Ладогубець Н. В., Ільїн Т. В. Педагогічна психологія: підручник. Київ: Кондор, 2018. 420 с.
7. Заброцький М. М., Шапошникова Ю. Г. Лекції з педагогічної психології : навчальний посібник. Херсон : Грінь, 2017. 144 с.
8. Карпенко Є. В. Вікова та педагогічна психологія: Актуальні студії сучасних українських учених : навч. посібник. Дрогобич : Посвіт, 2014. 152 с.
9. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія: курс лекцій. Київ : Центр навч. л-ри, 2019. 128 с.
10. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія : навчальний посібник. Київ : Каравела, 2023. 248 с.
11. Новікова Ж.М. Педагогічна психологія. Львів : Львівська політехніка, 2022. 148 с.

12. Павелків Р. В., Заброцький М. М. Педагогічна психологія: теоретичні концепції та практикум: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Рівне, 2003. 297 с.
13. Сергєєнкова О. П. Педагогічна психологія: навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2012. 168 с. 14. Педагогічна психологія : Підручник / М. Б.Свтух та ін. Київ : Кондор, 2015. 420 с.
15. Педагогічна психологія : хрестоматія: навч. посіб. / уряд. Л. В. Долинська. Київ : Каравелла, 2014. 368 с.
16. Подоляк Л. Г., Главник О. П. Основи педагогічної психології (психологія виховання) : навч. Посібник. Київ : Главник, 2006. 112с.
17. Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія (програмні основи, змістові модулі, інформаційне забезпечення) : навч.-метод посібник. Суми : ВТД «Університетська книга», 2004. 330с.
18. Прасол Д. В., Литвиненко І. С. Вікова та педагогічна психологія : мультимедійний навчально-методичний посібник. Миколаїв : Арнекс, 2016. 150 с.
19. Савчин М. В. Педагогічна психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2007. 424 с. 20. Степанов О. М. Педагогічна психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2011. 416 с.
21. Токарева Н. М., Шамне А. В. Вікова і педагогічна психологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2017. 480 с.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ПАТОПСИХОЛОГІЇ»

Поняття про норму та патологію. Сучасні уявлення про розвиток порушень психічних процесів з точки зору біологічної, психодинамічної, поведінкової, когнітивної теорій. Тяжкі психічні порушення та їх лікування. Загальне уявлення про найбільш поширені психічні захворювання.

Методи та методики патопсихологічних досліджень. Принципи психологічних досліджень: психологічний експеримент, принцип якісного аналізу особливостей протікання психічних процесів хворого. Будова патопсихологічного експерименту. Методики патопсихологічних досліджень.

Порушення основних психічних функцій. Патологічні зміни відчуттів. Патологічні зміни сприймання. Патологічні прояви уваги як психічного процесу: нестійкість, недостатня концентрація, порушення розподілу уваги, сповільненість переключення уваги, розсіяність уваги. Синдром дефіциту уваги.

Розлади пам'яті: амнезії (конфабуляції, псевдоремінісценції, криптомнезії), парамнезії. Розлади мовлення.

Групи порушень мислення: порушення операційної сторони мислення, особистісного компоненту мислення, динаміки розумових процесів, процесу саморегуляції пізнавальної діяльності. Основні прояви порушень мислення.

Порушення інтелектуальної сфери. Порушення інтелекту: деменція, розумова відсталість.

Види афектів (фізіологічний, патологічний). Види стресів. Поняття психічної травми. Емоційні феномени: депресія, манія, ейфорія, дисфорія, апатія, паратимія, страх, тривога, туга, неспокій, почуття втрати відчуттів, амбівалентність, алекситимія, ангедонія.

Порушення вольової діяльності: порушення структури мотивів, формування патологічних потреб і мотивів. Розлади рухово-вольової сфери.

Патопсихологічні порушення мотиваційно-потрибової сфери.

Поняття свідомості. Критерії затьмареної свідомості. Приглушений стан свідомості. Порушення опосередкованості та ієрархії мотивів. Порушення смислоутворення. Порушення підконтрольності поведінки.

Вплив відхилень у психічному розвитку на формування особистості. Причини виникнення відхилень в особистісному розвитку. Первинні і вторинні дефекти. Часткові і загальні порушення розвитку. Порушення міжфункціональної взаємодії.

Дисгармонійний розвиток особистості. Порушення емоційної регуляції як основа дисгармонійного розвитку. Психологічна структура психопатій. Невроз як прояв внутрішнього особистісного конфлікту.

Поняття про психічні захворювання. Діагностика психічної хвороби в сучасній науці. Олігофренія як порушення інтелекту.

Поняття про психози. Психопатія як порушення характеру. Невротичні прояви особистості. *Взаємодія патопсихолога та психіатра*

Багатоаспектність проблеми зміни соціальної ситуації розвитку як спосіб психолого-педагогічної корекції особистісного розвитку.

Бесіда патопсихолога з хворим та спостереження за його поведінкою під час дослідження. Поняття про девіантну поведінку. Способи взаємодії індивіда з реальністю (присотування, боротьба, хворобливе протистояння, втеча від реальності, ігнорування).

Рекомендована література.

1. Аршава, І. Ф., Черненко, М. І. Нервові й психічні хвороби. Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2009. 336 с.
2. Аршава І. Ф., Корнієнко В. В. Основні початкові прояви психоемоційних розладів у дітей та підлітків. Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2012. 62 с.
3. Аршава І. Ф., Назаренко О. О. Психологія важковиховуваних дітей. Посібн. Дніпро : РВВ ДНУ, 2007. 56 с.
4. Аршава І. Ф., Філіпчева Г.О. Тлумачний словник-довідник із медичної психології. Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2009. 80 с.
5. Аршава І. Ф., Корнієнко В. В. Дитяча патопсихологія. Дніпропетровськ : РВВ ДНУ 2006, 54 с.
6. Аршава І. Ф., Корнієнко В. В., Г.О. Філіпчева. Практикум із клінічної психології : навчальний посібник. Дніпропетровськ : РВВ ДНУ. 2010.76 с.
7. Блінов О. Бойова психічна травма : монографія. Київ, 2019. 700 с.
8. Губенко І.Я., Карнацька О.С., Шевченко О.Г. Основи загальної і медичної психології, психічного здоров'я та міжособового спілкування. Підручник, 3-тє вид. К.: Медицина, 2021. 312 с.
9. Закалик Г. М., Войцеховська О. В., Шувар Н. М. Основи клінічної психології : навч. посіб. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2020. 429 с
10. Закалик Г. М., Терлецька Ю. М. Патопсихологія: понятійно-термінологічний словник: навчальний посібник. Львів : Вид-во Львівська політехніка, 2016. 156 с.
11. Ільїна Н.М. Клінічна психологія. Навчальний посібник. Університетська книга 2020. 163 с.
12. Клінічна психодіагностика : Практикум / Редактор-упорядник проф. М. В. Миколайський. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2006. 228 с.
13. Мартинюк І. А. Патопсихологія : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 208 с.
14. Морозов С. М., Бондар В. В. Клінічна психологія: навч. посіб. Київ : ІПО КУ ім. Тараса Шевченка, 2001. Ч. 1: Психологія лікувальних впливів. Феномен плацебо. 114 с.
15. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами / Кокун О. М. та ін. Київ : ЦУЛ, 2023. 176 с.
16. Охорона ментального здоров'я та медико-психологічна реабілітація військовослужбовців в умовах гібридної війни : монографія / Цимбалюк В. І. та ін. Київ, 2021. 256 с. Османова А., Хорунженко Г. Клінічна психологія. Підручник. Київ : Університет "Україна", 2023. 228 с.
17. Осокіна О.І., Путятін Г.Г., Івнєв Б.Б. та ін. Медична психологія : Підручник під заг. ред. проф. О.І. Осокіної. Краматорськ–Київ: Слов'янськ, ПП «Хортица», 2021. 204 с.
18. Психологічна реабілітація військових та їхніх близьких : посібник. Київ, 2023. 175 с. Савенкова І. І. Клінічна психологія: навчальний посібник. Миколаїв: Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, 2018. 302 с.
19. Сабліна Н. Психологічна допомога та робота психолога з військовими та їх родинами у дні війни : монографія. Київ, 2023.

20. Станчишин В. Емоційні гойдалки війни. Роздуми психотерапевта про війну. Київ : Віхола, 2022.
21. Табачников О.Ю., Абдяхімова Ц.Б., Копчак О.О. Клінічна (медична) психологія: підручник К. : «Книга-плюс», 2020. 264 с.
22. Ягупов В. Військова психологія: методологія, теорія та практика : підручник. Київ, 2022. 515 с.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ»

Загальні уявлення про психологічне консультування. Предмет, мета та завдання психологічного консультування. Психологічне консультування в структурі психологічної допомоги. Види психологічного консультування. Принципи психологічного консультування. Визначення основних рис психологічного консультування, їх відмінність від психотерапії.

Загальні принципи надання психологічної допомоги індивіду. Рівні тривожності, основні способи і засоби маскування тривоги. Особливості роботи психолога з тривожними клієнтами. Визначення страху, його відмінність від тривоги.

Типологізація людських страхів. Психологічний зміст і психодинаміка різних видів страху.

Види депресії. Основні риси депресивної особистості. Особливості консультативної роботи з депресивними клієнтами. Правила консультування осіб, які мають намір здійснити самогубство.

Зміст психологічної допомоги у випадку переживання втрати близької людини. Види консультування клієнтів із сексуальними порушеннями. Особливості психологічного консультування представників різних етносів.

Психологічні причини алкоголізму. Принципи роботи психолога з наркотично залежними клієнтами. Психодинамічний психологічний підхід. Основні правила створення аналітичної ситуації у консультуванні. Характер стосунків «психодинамік-клієнт».

Механізми зміни особистості в процесі консультування. Стратегії психодинамічної моделі консультування: інсайт і спогади клієнта, катарсис (відреагування), депотенціалізація, відпрацювання. Технічні прийоми: інтерпретація й реконструкція, «натискання кнопки, «так нібито» та ін.

Первинне інтерв'ю як психодіагностичний та психотерапевтичний метод. Технічний інструментарій психоаналізу: вільне асоціювання, перенесення, опір, інтерпретація, аналіз сновидінь. Техніки аналітичної психології: аналіз серії сновидінь, активна уява; метод ампліфікації. Невербальні техніки аналітичної психології (юнгівська піскова терапія). Техніки індивідуальної психології: ранні спогади, історія життя, аналіз сновидінь, негативна практика тощо.

Рекомендована література.

1. Алексеева Ю. А. Психологічне консультування особистості підліткового віку. *Консультативна психологія : підручник* / І. С. Булах, В. У. Кузьменко та ін. Вінниця : ТОВ «Нілан – ЛТД», 2014. С. 273-290. . Афанасьєва Н. Є. Підходи до визначення психологічного консультування у сучасній психології Проблеми екстремальної та кризової психології. 2014. Вип.16. - С.3-10.
3. Білоусова Н. М. Консультування батьків та вчителів з питання оптимізації розвитку почуття власної гідності у дітей молодшого шкільного віку. Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. Вип. 10: зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. С. 13-20.
4. Блінов О. Бойова психічна травма : монографія. Київ, 2019. 700 с.
5. Бушай І. М. Типові помилки психолога – консультанта у професійній діяльності. Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент: зб. наук. праць. – Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. Вип. 9. С. 113-119.

6. Васьківська С. В. П'ять вимірів психологічного консультування : навч. посібник. Київ : Ніка-Центр, 2019.
7. Главацька О. Л. Основи психологічного консультування особистості: навч. посіб. Київ : Каравела, 2018.
8. Консультативна психологія: підручник / Булах І. С. та ін. Вінниця : Нілан, 2014. 484 с.
9. Кузьменко В. У., Галіузова А. І. Психолого-педагогічне консультування батьків з питань родинного спілкування з дошкільника. Міжнародний науковий форум : соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент: Збірник наукових праць / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. Вип. 10. С. 88-93
10. Ланко О. А. Психологічна майстерність консультування: теорія, практика, поступ: монографія. Київ : Богданова А. М., 2019.
11. Максимова Н. Ю. Сімейне консультування: навчальний посібник. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 304 с.
12. Мельничук О. Б. Основи психоконсультування та психокорекції: навчальний посібник для студентів подвійних спеціальностей із спеціальністю «Практична психологія» та спеціалізацією «Соціально-психологічна реабілітація». Київ: Каравела, 2015. 390 с.
13. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами / Кокун О. М. та ін. Київ : ЦУЛ, 2023. 176 с.
14. Охорона ментального здоров'я та медико-психологічна реабілітація військовослужбовців в умовах гібридної війни : монографія / Цимбалюк В. І. та ін. Київ, 2021. 256 с.
15. Приходько Ю. О. Практична психологія: введення у професію: навч. посібник. Київ : Каравела, 2017. 248 с.
16. Психологічна реабілітація військових та їхніх близьких : посібник. Київ, 2023. 175 с. 17. Психологічне консультування: навч. посіб. / Ансикова І. П. та ін. Київ : Каравела, 2018.
18. Психологічне консультування: теорія та практика: навч.-метод.посіб. / за заг. ред. І. М. Зварича, В. Г. Панка, В. М. Радчук. Чернівці: Рута, 2014. 272 с.
19. Психоконсультативні стратегії діяльності практичного психолога системи освіти: навч.-метод. посібник. / Панок В. Г. та інші. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. 272 с.
20. Психологічні основи професійного консультування : навчальний посібник / Євдокимова Н. О. та інші. Миколаїв : Іліон, 2015. 384 с.
21. Рябко Ю. В. Техніки і моделі психологічного консультування: навчальний посібник. Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2013. 120 с.
22. Сабліна Н. Психологічна допомога та робота психолога з військовими та їх родинами у дні війни : монографія. Київ, 2023.
23. Станчишин В. Емоційні гойдалки війни. Роздуми психотерапевта про війну. Київ : Віхола, 2022.
24. Саюк В. І. Педагогічне консультування як професійна діяльність: методичні рекомендації Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 24 с.
25. Соціально-педагогічне консультування: навчальний посібник / Харченко С. Я. та ін. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. 403 с.
26. Чаплак Я. В., Чернописький О. М. Основи психологічного консультування: навчально-методичний посібник. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. 248 с.
27. Щербань О. П. Практика психологічного консультування. Київ : «Право», 2014.
28. Ягулов В. Військова психологія: методологія, теорія та практика : підручник. Київ, 2022. 515 с.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ДИСЦИПЛІНИ «ЕТНОПСИХОЛОГІЯ»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Вступ до етнопсихології.

Тема 1. Історія розвитку етнопсихології

Предмет і об'єкт дослідження етнопсихології. Зв'язок етнопсихології з іншими науковими дисциплінами. Психологічна сутність основних наукових понять: етнос, нація, психічний склад нації, національний характер, національна свідомість, етнічний стереотип,

етнічна установка, етнічний конфлікт. Дослідження відмінностей між народами в Стародавньому світі. Розвиток етнічної психології в контексті європейської культури. Поширення теорії географічного детермінізму. Внесок Г. Штейнталя, М. Лацаруса, Г. Лебона у становлення етнопсихології як самостійної наукової дисципліни в 19 ст. «Психологія народів» В. Вундта. Дискредитація етнічної психології у 20-30 рр. ХХ століття. Становлення вітчизняної етнопсихології. Відродження вітчизняної етнопсихології у 60-х роках ХХ століття. Сучасна українська школа етнічної психології (П. Гнатенко, К. Коростеліна, А. Львовичкіна, Л. Орбан-Лембрик, В. Павленко, М. Пірен, В. Янів та ін.).

Тема 2. Методологічні засади етнопсихології

Основні теоретичні орієнтації (релятивізм, абсолютизм, універсалізм) та основні підходи (etic; emic) сучасних етнопсихологічних досліджень. Поняття базової і модальної особистості. Методологічні принципи етнопсихології. Використання в етнопсихології обсерваційних, діагностичних, експериментальних, біографічних, проксеметричних методів. Специфіка крос-культурних досліджень. Проведення стандартного етнопсихологічного дослідження.

Тема 3. Проблема етносу та нації в етнопсихології

Співвідношення понять «етнічна група», «етнічна спільнота», «етнос». Класифікація етнічних спільнот. Типологічні особливості етнічних груп. Соціальна та психологічна норма етносу. Способи існування етносів (зародження, розширення, розпад, гомеостаз). Етноеволюційні та етнотрансформаційні етнічні процеси. Етнічне об'єднання й етнічний поділ. Соціально-психологічна сутність поняття «нація». Основні етнічні та культурологічні особливості нації. Проблема етнічної та культурної маргінальності. Поняття про національну ідентифікацію.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 Етнопсихологічні характеристики народів світу й особливості міжетнічної взаємодії

Тема 4. Статичні та динамічні характеристики етносу

Структурні компоненти психічного складу етносу: стійкі утворення та емоційна сфера. Роль колективного несвідомого в психічному складі етносу (К. Г. Юнг). Національний характер як інтегральна етнопсихологічна ознака нації. Емоційний, пізнавальний та поведінковий компоненти ментальності. Ментальність: сутність, функції, генеза. Механізми функціонування та прояви етнопсихологічних ментальних особливостей. Вплив культурного середовища на формування етнопсихологічних властивостей народу. Мова як вагомий чинник формування «психіки етносу». Поняття національної свідомості та етнічної самосвідомості. Структура етнічної самосвідомості.

Тема 5. Етнокультурна варіативність соціалізації.

Соціалізація, інкультурація, культурна трансмісія. А. Карднер та етнографія дитинства. порівняльно-культурне вивчення соціалізації. Пралогічне мислення первісних народів. М. Мід і емпіричні дослідження світу дитинства в різних культурах. Ініціація - важливий інститут соціалізації. Гендерна ідентичність. Соціальна ідентичність.

Тема 6. Етнічні традиції та міжетнічна взаємодія

Етнопсихологічні особливості національного характеру окремих народів світу. Національні відмінності в невербальній комунікації. Особливості ділового етикету в різних країнах. Чинники успішної адаптації особистості до нового соціокультурного середовища. Адаптація. Акультурація. Пристосування. Підготовка до міжкультурної взаємодії.

Рекомендована література:

1. Етнопсихологія: психодіагностичний практикум. Хрестоматія / укладачі: Османова А., Співак Л. Київ : Університет «Україна», 2023. 128 с.
2. Історія української культури : навч. посібник / За ред. О. Ю. Павлюкової. Київ, 2012.
3. Кебуладзе В. Переклад. Топос. Етнос. *Філософська думка*. 2010. № 3. с. 22-31.
4. Лозова О. М. Картина й модель етнічного світу. *Методологія психосемантичних досліджень етносу : монографія* / за ред. О.М. Лозова. Київ: Слово, 2011 с. 25-39.
5. Османова А., Співак Л. Етнопсихологія. Психодіагностичний практикум. Хрестоматія. Київ : Університет «Україна», 2023. 128 с.
6. Павленко В. М. Етнопсихологія : підручник. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 448 с.

7. Палій А. А. Культуральні відмінності та їх вияви. *Диференціальна психологія: навчальний посібник* / за ред. А. А. Палій. Київ : Академвидав, 2010. С. 405-409.
8. Пірен М. Етнопсихологія : підручник. Київ : Університет «Україна», 2011. 526 с.
9. Радевич-Винницький Я., Іванишин В. Мова і нація. Вінниця : Крила, 2024. 224 с.
10. Савицька О. В., Співак Л. М. Етнопсихологія: навч. посіб. Київ : Каравела, 2018. 263 с.
11. Савицька О.В.: Курс етнопсихології у системі підготовки вчителя українознавства. *Практична психологія та соціальна робота*. 2002. №6. с. 64-65.

Додаток 1. Зразок екзаменаційного білету

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № _____

1. Дайте характеристику психічним пізнавальним процесам (до 32 балів)
2. Дайте відповіді на тестові запитання (12*3 = 36 балів).
  1. Визначте, який психічний процес забезпечує відображення мозком окремих властивостей предметів і явищ:
    - 1) Сприймання
    - 2) Відчуття
    - 3) Пам'ять
    - 4) Мислення
  2. Вкажіть, як називається створення образів бажаного майбутнього:
    - 1) Фантазія
    - 2) Мрія
    - 3) Намагання
    - 4) Бажання
  3. Вкажіть, що є предметом вивчення психології:
    - 1) Внутрішній світ людини
    - 2) Психіка людини і тварини
    - 3) Різноманітні переживання людини
    - 4) Психіка тварини
  4. Вкажіть, якому типу темпераменту відповідає сильний, врівноважений, рухомий тип ВНД:
    - 1) Сангвінік
    - 2) Холерик
    - 3) Флегматик
    - 4) Меланхолік
  5. Назвіть індивідуально-типологічні особливості особистості:
    - 1) Відчуття, сприймання, пам'ять, мислення, уява, увага.
    - 2) Аналіз, синтез, порівняння, класифікація, абстрагування.
    - 3) Темперамент, характер, здібності.
    - 4) Судження, поняття, умовисновки.
  6. Визначте, ким є немовля з позиції особистісного підходу:
    - 1) Особистість
    - 2) Індивідуальність
    - 3) Індивід
    - 4) Людина
  7. Назвіть основну умову формування характеру:
    - 1) Формується середовищем
    - 2) Результат самовиховання
    - 3) Визначається спадковістю
    - 4) Інстинктивна форма поведінки
  8. Вкажіть до яких процесів (станів, особливостей) належить уява:
    - 1) Інтелектуальні процеси
    - 2) Індивідуальні особливості особистості
    - 3) Емоційні стани
    - 4) Вольові процеси.
  9. Вкажіть, як називається властивість уваги, яка дає можливість людині тривалий час зосереджуватись на об'єкті:
    - 1) Коливання уваги
    - 2) Стійкість уваги
    - 3) Концентрація уваги
    - 4) Обсяг уваги

10. Вкажіть визначення діяльності людини:

- 1) Різноманітні переживання людини
- 2) Активність людини
- 3) Здатність людини тривалий час зосереджувались на певному об'єкті.
- 4) Самостійне виконання дій.

3. Вирішіть ситуаційну задачу.

На третьому-четвертому році життя дитина часто виявляє впертість: відмовляється виконувати вимоги дорослих; на заборону реагує афектом; прагне діяти самостійно, заявляючи "Я сам". При цьому впертість має вибіркового характеру: вона виявляється стосовно дорослого, до того ж близької людини і не поширюється на однолітків.

Про що свідчить це явище? Як воно характеризує процес психічного розвитку?